

Om Ernst Tugendhat

I den her oversatte tale til Gadamer behandler Ernst Tugendhat emnet etik på filosofisk og teoretisk plan. Men Tugendhat er også et menneske med holdninger, én, som drager konsekvenser af tænkningen. Han er ikke vejviserfilosof, som omhyggeligt sætter skiltet op og lader andre om at følge pilen. Hans tænkning er for ham bindende orientering, også i moralske spørgsmål, som livet, politiken, historien stiller.

Set i biografisk perspektiv begynder Ernst Tugendhat med problemstillinger, der tilhører den teoretiske del af filosofien: Han kommer i 1949 fra eksil til Tyskland for at studere Heidegger, altså ikke etik. Udviklingen til 1992 er bl.a. kendetegnet ved, at etiske spørgsmål mere og mere optager Tugendhats opmærksomhed.

Da Ernst Tugendhat er 62 år gammel, i 1992, går han af som professor i filosofi ved Berlins Freie Universität, og han forlader Tyskland – endnu en gang, som hans familie har *måttet* gøre det, da han var otte år. I samme år 1992 udgiver Tugendhat to bind samlede skrifter med hvert sit præg. Det ene henvender sig til et bredere publikum under titlen "etik og politik",¹ det andet bind henvender sig til fagverdenen under titlen "filosofiske afhandlinger".² I førstnævnte bind samles tekster, hvori der tages stilling på basis af dybtgående argumentation, entydigt og engageret, bl.a. om sigøjnere og jøder – at Ernst Tugendhat er jøde, er et forhold, han altid har været bevidst om, og som altid har optaget hans tænkning – om fredsbevægelsen, fremmedhad, asylret, dødshjælp, golfkrigen. (I 1987 udkom en foredragssamling om "...atomkrigsfaren og hvorfor man ikke ser den"³).

I det andet af de nævnte bind er der samlet fagfilosofiske afhandlinger, som spænder fra værensproblemet over sandhedsproblematikken til praksis (etik, moral), samt anmeldelser. Her er der også optaget en afhandling om "filosofernes hjælpeløshed over for nutidens moralske vanskeligheder" fra 1989, som ender med en konstatering af den moderne moralfilosofis fiasko mht. spørgsmålet om moralens begrundelse. Fiaskoen betyder dog ingenlunde for Ernst Tugendhat, at der ikke findes moralsk forpligtigelse. Og her får teksterne fra "etik og politik" betydning. De viser *filosoffen i praksis*, i det virkelige livs pro-

blemstillinger, og han tager stilling på baggrund af skarp analyse og gennemtænkte argumenter. Derfor hører de to bøger sammen. Tilsammen viser de, hvem Ernst Tugendhat er.

"Etik og politik" indledes med et "tilbageblik i efteråret 1991", og "Filosofiske afhandlinger" med en fremstilling af "min hidtidige filosofiske udvikling" fra sommeren samme år. I begge autobiografiske tekster oplever læseren et menneske, hvis tænkning er et filosofisk fremadskridende arbejde og kritik af hans eget liv mht. beslutninger, handlinger, og af de undervejs nåede filosofiske resultater eller standpunkter.

I 1949 kommer Ernst Tugendhat som nævnt fra det jødiske eksil i Venezuela til Tyskland for at læse Heidegger. Senere bliver han klar over, at denne beslutning har været, som han siger, en fejl, den fremstår nu for ham som en "forsoningsgestus", der ikke tilkom ham, og som var "skandaløs" over for dem, der har lidt under det nazistiske Tyskland. Dette forhold er medvirkende årsag til, at Tugendhat mere end 40 år senere forlader Tyskland for at rejse "tilbage til Latinamerika", hvor han, som han skriver, "igen vil være udlænding". Beslutningen er ikke truffet uden dyb betænkelighed: i 1991, efter Østtysklands "Anschluss" (Tugendhats ord med en hentydning til Østrigs "Anschluss" i 1938) og det "forbavsende massive tilbagefald i fremmedhad", peger udviklingen i Tyskland i Tugendhats øjne i retning af, at "den liberale ånd" vil få vanskeligere kår, og af den grund ligger der i beslutningen også "et stykke politisk fejhed".

Studenteroprøret – Tugendhat er i 1968 professor i Heidelberg – sætter ham i bevægelse, og han er umiddelbart involveret i begivenhederne. I en periode føler han – som er jøde og indtil da altid har betragtet sig selv som en "(velassimileret) udlænding" i Tyskland – at han kan identificere sig fuldtud med dette land: "Man har taget imod mig i dette land som en, der hører til, og alligevel givet mig det spillerum at kunne føle mig selv som anderledes og som jøde. Det var en af forudsætningerne for, at jeg lærte frimodigt at ytre mig om politiske emner. Det var dejligt for en rum tid at være 'ein Dazugehöriger'."⁴

Fra 1983 engagerer Ernst Tugendhat sig "massivt" i fredsbevægelsen og i kampen om retten til asyl. Men han oplever situationer, som gør dybt indtryk på ham og kaster ham ud i tvivl og følelsen af afmagt og meningsløshed. Han beskriver det selv som et gennembrud, da han i 1983 efterhånden begynder at finde et svar på spørgsmålet, om filosofien på det politiske felt overhovedet kan bidrage med noget. Og hans bud er: "Filosofien kan næsten ikke bidrage med noget som helst; hvad det derfor gælder er at udsætte sig selv for et konkret problem på en analog argumentativ måde, idet man giver det lov til fra alle sider at komme ind på livet af en. Det samme gælder for spørgsmål..., som inde-

holder en stærk etisk komponent. Filosofisk er der også her næsten intet, man kan bidrage med, for man må i en sådan kontekst kunne gå ud fra, at man ikke først er nødt til at afklare det etiske filosofisk, men at der foreligger en konsensus, og så har man atter kun at gøre det samme: at forsøge at skaffe sig klarhed... Man må (i politiske spørgsmål) nøjes med at levere argumenter til dem, som allerede tænker i lignende baner."⁵

Sin filosofiske udvikling gør Ernst Tugendhat, som nævnt, i fortalen til "filosofiske afhandlinger" rede for. Skønt skildringen skal tjene det formål at gøre "placeringen af nogle af de aftrykte arbejder forståelig", bliver den til en kortfattet filosofisk autobiografi, der også omtaler vildfarelser, fejltagelser, omvurderinger og nye tilløb. Fremstillingen omfatter tiden fra den femtenåriges første møde med filosofien og frem til det filosofiske arbejde, som i skrivende stund ligger forude.

Hos Ernst Tugendhat hører liv og filosofisk tænkning sammen. Derfor er han et menneske og en filosof, der er værd at beskæftige sig med. Gevinsten ligger på det filosofiske plan, på det menneskelige plan – og på syntesen af dem.⁶

Noter

1. *Ethik und Politik. Vorträge und Stellungnahmen aus den Jahren 1978-1991*. Frankfurt: Suhrkamp 1992, edition suhrkamp. Neue Folge Band 714 (es 1714 (!)).
2. *Philosophische Aufsätze*. Frankfurt: Suhrkamp 1992. Denne bog udkom i serien "suhrkamp taschenbuch wissenschaft" (stw 1017).
3. *Nachdenken über die Atomkriegsgefahr und warum man sie nicht sieht*, Berlin: Rotbuch-Verlag (Wagenbach)1987, 2. udv. oplag 1988. (Bogen er mig p.t. ikke tilgængelig. Som udgivelsesår oplyses også hhv. 1986 og 1987.)
4. "en som hører til", *Ethik und Politik*, s. 9.
5. *Ethik und Politik*, s. 13f.
6. Ovenstående støtter sig, foruden de to nævnte suhrkamp-bind af Ernst Tugendhat, til en anmeldelse af dem i *DIE ZEIT*, nr. 50, 4. december 1992, s. 15 – med titlen "Abschied von dem deutschen 'Sein'", afsked fra den tyske 'væren!' – skrevet af Otto Kallscheuer.